

N:o 13.

Ank. till Riksd. kansli den 18 maj 1906, kl. 1 e. m.

Sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften, dels ock en med föranledande af propositionen väckt motion.

Genom proposition, n:o 72, af den 9 mars 1906, hvilken blifvit för behandling öfverlämnad till sammansatta stats- och lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för nämnda dag, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Förordning angående understöd af allmänna medel
till utflyttningar i följd af laga skiften.

§ 1.

Understöd till utflyttning i följd af laga skifte må, efter det skiftet blifvit fastställdt, erhållas af allmänna medel utan återbetalningsskyldighet

med belopp, motsvarande hälften af den kostnad, hvartill utflyttningen blifvit enligt 97 § skiftesstadgan uppskattad och värderad.

§ 2.

Landtmätare, som förrättat laga skifte, åligger att inom en månad, efter det han återfått skifteskarta och handlingar, med påskrift å den förra om fastställelse, till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända bestyrkta afskrifter af instrumentet öfver likviden af utflyttningskostnaderna samt af beviset därom, att skiftet blifvit fastställt.

§ 3.

Understöd af allmänna medel uppbäres och kvitteras af utflyttande delägare.

När utflyttande delägare vill lyfta utflyttningsunderstöd af allmänna medel, skall han därom hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande göra ansökning, hvarvid fogas bevis af häradsskrifvaren i orten, att sökanden innehar den ägolott, för hvilken utflyttningsunderstöd begäres. Kungl. Maj:ts befallningshafvande skall därefter enligt den i § 1 stadgade grund bestämma understödets belopp och låta utbetala detsamma utan någon kostnad för jordägaren.

§ 4.

Utflyttande delägare äger att tillgodonjuta en tjugondel af det på hans ägolott belöpande understöd såsom särskild vedergällning för den tunga, det besvär och de omsorger, hvilka med utflyttningen äro förenade. Den öfriga delen af understödet tillgodokommer alla i utflyttningskostnaden deltagande delägare i skifteslaget, på det sätt, att afräkning därför sker å hela den flyttningskostnad, som för den utflyttande enligt 97 § skiftesstadgan blifvit bestämd, hvadan endast återstoden utgöres af delägare.

Genom denna förordning upphäfvas kungörelsen den 27 september 1861 angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften samt inom Stora Kopparbergs län verkställda storskiftesförrättningar, med däri genom kungörelse den 8 december 1876 gjorda

ändringar, äfvensom kungörelsen den 1 oktober 1875 angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften i Gottlands län.

Denna förordning träder genast efter utfärdandet i kraft, men skall icke tillämpas beträffande redan avslutade laga skiften, såvidt ej med anledning af skiftets återförvisande till förrättningsmannen ny likvid af utflyttningskostnaderna erfordras.

I sammanhang med nämnda proposition har sammansatta stats- och lagutskottet till behandling förehaft en i anledning af propositionen inom Andra Kammaren under n:o 163 af herrar *A. H. Hammarskjöld* och *A. Wiklund* väckt motion af följande lydelse: *Enskild motion.*

»Sedan Riksdagen uti skrifvelse den 20 maj 1903 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta efter nödig utredning utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i § 1 i nådiga kungörelsen den 27 september 1861, angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften samt inom Stora Kopparbergs län verkställda stor-skiftesförrättningar, att beräkningsgrunderna för lämnande af utflyttningsbidrag utaf allmänna medel vid laga skifte måtte blifva lämpade efter nu rådande förhållanden, och sedan, till följd af särskilda nådiga remisser, underdåniga utlåtanden häröfver afgifvits af kungl. landtmästeristyrelsen och kungl. statskontoret, vid hvilkas afgifvande ämbetsverken dock synas trott sig sakna anledning att låta sina undersökningar och yttranden afhandla något utöfver hvad som innehölles uti ofvanberörda paragraf, har emellertid Kungl. Maj:t funnit sig böra upptaga frågan om statens bidrag till utflyttningar i följd af laga skiften till ompröfning i hela dess vidd och uti nådig proposition n:o 72, under förutsättning af upphäfvande af samtliga hittills gällande författningar i ämnet, förelagt Riksdagen till antagande förslag till förordning angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften.

Utan att på något sätt underskatta de sträfvanden, som på detta sätt synas hafva gjort sig gällande för en ändamålsenlig lösning af frågan, har det likväl icke kunnat undgå vår uppmärksamhet, att det

förslag, som uti berörda nådiga proposition innehålles, icke synts bereda tillräckliga garantier för att medel, som anvisas, verkligen komma att för afsedt ändamål användas. Detta förhållande är väl hufvudsakliga anledningen till framkomsten af denna motion, men desslikes har det förändrade läge, hvori frågan nu kommit, och hvad som uti ärendet anförts, synts ägnadt att uppkalla nya synpunkter och spørsmål, och då hvad som sålunda förekommit synts oss vara af den beskaffenhet, att därigenom, därest Riksdagen komme att gilla vår uppfattning, ändringar uti det framställda förslaget blefve erforderliga, hafva vi funnit oss föranlåtna framställa efterföljande förslag till ändrad lydelse af den ifrågasatta förordningen och tillåta oss nu här till förtydligande framställa en redogörelse för de synpunkter, förhållanden och motiv, hvarpå ändringsförslaget är grundadt.

§§ 1 och 2.

Å sid. 16 i den nådiga propositionen yttras, att det synts som om tillräcklig anledning icke funnes, hvarför icke staten borde lämna bidrag till utflyttningar, likaväl som vid laga skifte, som första gången öfverginge by eller hemman, jämväl vid sådant skifte, som enligt 3 § 2 mom. skiftesstadgan i visst fall kunde företagas till rubbning af förut verkställt skifte.

Den tanke, som ligger uti detta uttalande, torde man obetingadt böra instämman uti.

Grunden för statens deltagande uti utflyttningskostnaderna torde nämligen vara, att det afgjordt ansetts vara ett statsintresse att påskynda skiftesväsendet och därigenom befrämja odlingens utbredning och den intensivare kultur, som endast efter lyckligt genomförd ägoreglering kan förväntas. Det är ett erkännande af ägoregleringens betydelse såväl i nationalekonomiskt som privatekonomiskt och socialt hänseende, som ligger till grund för statens bidrag till utflyttningskostnaderna, och det egnahemsbildande, som i och genom ägodelningsförrättningar sker, har af staten länge erkänts vara värdt uppmuntran. Om bildande på dylikt sätt af eget hem sker genom ett laga skifte, som första gången öfvergår by eller hemman, eller vid en efterföljande ägoreglering, torde detta för staten vara af enahanda betydelse. Sedan skiftesidén trängt igenom, så att man numera sällan förmärker motstånd mot det obegränsade skiftesvitsordet, under det de sekundära delningarna icke allestädes bringas till utförande i den utsträckning och på det sätt, som önskligt vore, torde man t. o. m. hafva anledning för påståendet, att staten har större intresse af att understödja de sekundära delningarna.

Uti den nådiga propositionen omförmåles ett slag af sekundär delningsförrättning, nämligen sådan som i visst fall enligt § 3 mom. 2 skiftesstadgan kan bringas till utförande till den del säkägare därom äro eniga. Ifrågavarande slag af förrättningar äro väl under viss förutsättning att likställa med laga skiften, men som de åvägabringa rubbningar uti en ägoindelning, som genom förutgående laga skifte eller därmed likställd enskiftesförrättning eller ock till äfventyrs därefter skedda hemmansklyfningar, ägostyckningar eller jordafsöndringar åstadkommits, torde de i allt fall icke kunna betraktas annorlunda än såsom sekundära delningsförrättningar. Ofvan förut omhandlade slag af förrättningar äro såsom sagts under viss förutsättning af laga skiftes natur, men benämnas alla i dagligt tal vanligen hemmansklyfningar. Man tänker sig t. ex. ett hemman om ett mantal, som utbrutits såsom en ägolott vid ett laga skifte, som verkstälts på 1830-talet. Detta har sedan genom upprepade hemmansklyfningar och möjligen äfven ägostyckningar uppdelats uti 6 à 8 ägolotter. Därefter hafva ägorna genomskurits af en järnväg eller landsväg eller bådadera, hvarigenom ägornas indelning blifvit i hög grad olämplig. Detta kan äfven hafva föranledts af andra omständigheter. Under förutsättning af enighet bland delägarne kan omdelning komma att ske, men som icke någon genom laga skifte tillkommen ägoskillnad därigenom rubbas, blir förrättningen endast en hemmansklyfning, och något bidrag af staten till de utflyttningar, utan hvilkas utförande någon nytta af förrättningen måhända icke är att förvänta, skulle då icke enligt Kungl. Maj:ts förslag kunna erhållas. Hade samma hemman eller ägoområde vid skiftet delats i två eller flere lotter, kan förrättningen benämnas skifte och blir därigenom af sådan beskaffenhet, att bidrag till utflyttningens utförande kunde fås. Ju tidigare skifte öfvergått en by, desto större anledning är att antaga, att behof af ny ägoreglering föreligger, men som det samtidigt vanligen inträffat, att ägolotterna vid det tidiga laga skiftet utlagts mycket stora, äro utsikterna att enligt Kungl. Maj:ts förslag få statsbidrag mindre än vid en förrättning, som innebär rubbning af ett senare skifte, hvarvid jämväl behofvet af en ny ägoreglering borde kunna antagas vara mindre. Uppenbart synes sålunda vara, att här ofvan beskrifna slag af hemmansklyfningar äro lika mycket, om icke mer förtjänta af statsbidrag för utflyttning än sådana förrättningar, som komma till utförande enligt § 3 mom. 2 skiftesstadgan under förhållanden, som tillförsäkra dem benämningen skifte. Men jämväl vanliga hemmansklyfningar af laga skiftes egenskap, det vill säga en delningsförrättning, omfattande

endast en vid ett föregående laga skifte, hemmansklyfning eller ägostyckning tillkommen ägolott, torde böra omfattas af den föreslagna författningen.

Erinras må, att utflyttning jämväl kan erfordras för ändamålsenligt utförande af sådant skifte, som omtalas uti § 3 mom. 3 skiftesstadgan.

Om samtliga nu omförmälda slag af förrättningar gäller, att de alla kunna benämnas sekundära jorddelningsförrättningar af laga skiftes egenkap, att samma nytta kan genom utflyttning vid dem åstadkommas som genom utflyttning vid laga skiften, att statens mellankomst är desto mer påkallad, som delägarnes ekonomiska förmåga vanligen till följd af deras ringa antal är mindre än vid ett laga skifte, att det mindre tillfredsställande sätt, hvarpå de ej sällan bringas till utförande, ofta beror på att utflyttning till följd af därmed förenade höga kostnader måst undvikas, samt att denna omständighet ofta föranleder till att någon legal förrättning icke åvägabringas, utan att delägarne inrätta sig på grundvalen af en sämjedelning, hvilket förhållande genom den endast relativa säkerhet, som beredes, förlamar jordbruksintresset.

Då i anledning af Riksdagens ofvanberörda beslutade skrifvelse om revision af skifteslagstiftningen man inom de närmaste åren torde hafva att motse en förnyad sådan, har det förekommit oss mindre lämpligt att utan tvingande nödvändighet åberopa en viss paragraf uti nu gällande skiftesstadga. § 97 uti berörda stadga föreskrifver väl, att skiftesmannen och gode männen böra uppskatta och värdera den kostnad, som med utflyttningens verkställande är förenad, men då det jämlikt § 54 uti samma stadga ostridigt tillkommer delägarne, därest de alla äro om beslutet ense, att träffa öfverenskommelse jämväl om utflyttningskostnadernas eller utflyttningsbidragens belopp, blir följden, att förrättningsmännen enligt hittills gällande föreskrifter kommit att företaga uppskattning och värdering af utflyttningskostnaderna, endast om och till den del delägare icke kunnat enas. Af Kungl. Maj:t föreslagen lydelse i slutet i § 1 afser tydligen att åstadkomma en förändring af nu stadgad ordning, därigenom att delägarne, i händelse de vilja komma i åtnjutande af statsbidrag till utflyttningskostnaderna, betagas den rätt, som hittills tillkommit dem att genom öfverenskommelse bestämma beloppen af berörda kostnader. Helt naturligt är detta också oafvisligen nödvändigt, då delägarne eljest kunde befaras komma att begagna sin beslutanderätt alltför mycket till gagn för egna intressen. Är sålunda påtagligt, att här åsyftas en indirekt ändring af gällande föreskrifter, har det också synts lämpligt att låta detta expressis verbis komma till synes.

Uti skiftesstadgan förekommer icke någon bestämmelse om tiden, inom hvilken beslutad utflyttning skall vara verkställd. Det är väl sant, att flertalet landtmätare se till, att bestämmelse härom åstadkommes vid förrättningen oftast i sammanhang med beslut om betalningsterminer för delägarnes bidrag i utflyttningskostnaden. Men exempel finnes äfven på att dylik bestämmelse saknas, under det betalningsterminer väl föreskrifvits. På sådant sätt kan förklaras, att fall inträffat, då en delägare tilltvungit sig bidrag af öfriga delägare för utflyttning, utan att sådan samtidigt påbörjats och utan att den någonsin kommit till utförande. Ägaren af den mark, hvarpå åbyggnaderna stå, kan väl i sådant fall i laga ordning få dem bortskaffade, men han är också under angifven förutsättning den ende, som kan föra talan i saken. Träffas sålunda öfverenskommelse med honom, förefinnes intet hinder för att såväl öfriga delägare som staten nödgas lämna bidrag till en utflyttning, som aldrig bringas till verkställighet. § 3.

Här må medgifvas, att endast få dylika fall hittills torde kunna påvisas, men uppenbart torde vara, att, i händelse staten åtager sig att betala hälften af utflyttningskostnaderna, man bör räkna med att missbruk kunna komma att ske och därför söka förebygga sådana.

Principen torde böra vara, att statsbidragets utbetalning ställes i förhållande till utfördt arbete för utflyttning. Närmast till hands ligger då att, på sätt som delägarnes bidrag vanligen bestämmes, fördela utbetalningen i terminer om t. ex. $\frac{1}{3}$ genast efter det förrättningen vunnit laga kraft, $\frac{1}{3}$ sedan arbetet bevisligen börjats och $\frac{1}{3}$ efter arbetets bringande till slut. En sådan uppdelning torde dock i afseende å statsbidraget föranleda för mycket skrifveri och besvär. Fördelarna af rättigheten att på sådant sätt i förskott uppbära de två första utbetalningarna torde åtminstone till någon del uppvägas af de olägenheter och besvär, som alltid visa sig vara förenade med utbekommande af medel, som staten skall utbetala. Att åter göra utbetalningen af statsbidragit beroende af fullständigt utförd utflyttning torde icke heller blifva lämpligt. Förhållandena visa sig nämligen vara sådana, att en jordbrukare, som bestämts skola utflytta, vanligen i sammanhang med utförandet häraf företager förändringar och förbättringar af sina åbyggnader i större eller mindre omfattning. Hans ekonomiska ställning tillåter honom icke att utföra alla dessa byggnadsarbeten på en gång, utan fördelar han vanligen arbetet på flera år. Göres statsbidragets utbekommande beroende af fullständigt verkställd utflyttning, nödgas han måhända att afstå från de om-

ändringar och förbättringar af sina åbyggnader, som han eljest önskat skulle komma till utförande. Jämväl lärer det vara svårt att bestämma, när en utflyttning är fullständigt utförd, och det torde möta svårighet att kunna förskaffa det intyg härom, som ansetts önskligt att föreskrifva.

Det har därför förekommit oss, som om något annat bättre sätt att få denna fråga på tillfredsställande sätt ordnad, med bibehållen garanti för staten för att medlen komme att tjäna afsedt ändamål och utan att därigenom för stort band lades på de utflyttande jordägarne, icke stode till buds än genom en bestämmelse därom, att statsbidragets lyftning gjordes beroende af verkställt arbete för den utflyttade ägolottens bebyggande till värde motsvarande statsbidragets dubbla belopp.

Jordägare, som kan visa, att han har rätt att utfå understöd af statsmedel, torde väl kunna upplåna motsvarande belopp. Räntan kan anses blifva till någon del gulden honom genom den tjugondel han såsom särskild vedergällning enligt § 4 äger bekomma.

Emellertid händer ofta, att någon flyttning af åbyggnaderna till en ägolott icke kommer till utförande, af anledningar, som icke äro förkastliga. Här syftas på sådana fall, då åbyggnader, som före förrättningen måhända vanligen varit gemensamma för två eller flere vid förrättningen hvar för sig utbrutna ägolotter, för framtiden bibehållas af endera ägolotten, under det nya åbyggnader uppföras för den eller de ägolotter, som icke fått del i åbyggnaderna. Det egnahemsbildande, som på detta sätt sker, är lika mycket förtjänt af understöd af statsmedel som förut omfördälda fall.

När nu antagligen kommer att medgifvas, att staten skall bidraga till bestridande af kostnader för utflyttningar äfven när endast ett eller flera särskilda hus flyttas, synes orättvist att icke äfven understödja det egnahemsbildande, som på detta sätt sker genom nybyggnad. Det naturliga tillvägagångssättet i dylika fall är, att, sedan gemensamma åbyggnader fördelats, kostnaden för flyttning af de åbyggnader, som tillfallit de ägolotter, som utflyttats, uppskattas och statsbidraget äfven därvid beräknas. Sedermera beror på vederbörande sakägare att sins emellan göra de enskilda aftal, som med deras intressen må anses förenliga. Bestämmas emellertid, att statsbidragets utbetalning skall göras beroende af verkställd utflyttning, kan nu antydd väg för ordnande af förhållandena icke beträdas.

Det synes därför nödigt bestämma, att ägolott, hvars åbyggnader inlösas af en annan ägolott, som samma åbyggnader förutan icke kan anses vara fullständigt bebyggd, och inom hvars tilldelade område åbyggnad-

derna måste vara belägna, skall vara berättigad till statsbidrag för uppförande af nya åbyggnader till belopp, motsvarande hälften af den kostnad, hvartill utflyttning af ägolottens åbyggnader beräknats och värderats, och att utbekommande häraf göres beroende af utfördt nybyggnadsarbete till dubbla beloppet af statsbidraget.

Här har nu påvisats nödvändigheten af bestämmelser till betryggande af att medlen komma att tjäna afsedt ändamål, och härvid har måhända framstått såsom nödvändigt att något försvåra utbekommande af statsbidrag.

I afseende däremot å själfva tillvägagångssättet vid uppbärande och kvitterande af statsbidraget, synes erforderligt att förenkla proceduren. Föreslagna stadganden härom äro desamma, som nu gälla, och vid deras tillämpning ställer det sig på följande sätt.

En vanlig smbårukare eller bonde har att härom uppsätta en ansökning. Härför anlitar han vanligen en skrifkunnig person. Lämpligast är därefter att skicka in ansökningen till ett ombud i residensstaden och anmoda honom att ombestyrja saken. Denne skrifver då till häradskrifvaren och infor drar bevis. Häradskrifvaren utfärdar ett bevis om ägare eller innehafvare af det angifna hemmanet m. m. När detta kommer till ombudet, befinnes det törhända, att häradskrifvarens intyg icke stämmer öfverens med sökandens och ej heller med landtmätarens till Kungl. Maj:ts befallningshafvande lämnade uppgifter. Ett erfaret ombud förstår då, att förändring i äganderätts- eller åborättsafseende skett i sammanhang med skiftet. Ett oerfaret ombud återsänder ansökningen till sökanden mot postförskott på 6 à 8 kr. I bästa fall vänder sig ombudet till förrättningsmannen och får af honom ett bevis om de förändringar beträffande innehafvet af hemmanet, som under skiftesförrättningen inträffat, och om de afhandlingar, hvarpå dessa grundat sig. Därefter skrifver han till sökanden och anmodar honom sända afskrifter af dessa handlingar och desslikes afskrifter af lagfartsbevis eller åbobref o. d. Härvid kan väl hända, att sökanden har dessa hos sig, men oftare torde inträffa, att de äro hos domstol för lagfarts- eller in-teckningsfråga eller hos någon sökt eller funnen långifvare.

Man må emellertid förutsätta, att erforderliga afskrifter slutligen anskaffats. Huruvida hvad som sålunda presterats visar sig tillräckligt att tillfredsställa landskamreraren, så att han, som alltid fruktar kungl. kammarrättens anmärkningar, vågar tillstyrka medlens utanordning, är en annan sak. Det ena torde härvid inträffa lika ofta som det andra.

Ofta har utflyttande delägare fått vänta två eller tre år och ännu längre på utbekommande af det ringa statsbidraget, som han icke kunnat utfå, förrän han efter vunnen lagfart eller åborätt blifvit uti mantals- och taxeringslängder upptagen för sin ägolott. Har så dödsfall under tiden inträffat, så kunna ännu några år gå, innan bidraget kan utbekommas. Säkert är, att många exempel på att svårigheter uppstått i fråga om utfående af statsbidraget kunna uppvisas. Ha äntligen medlen utanordnats, då blir ombudets sak att anskaffa fullmakt och utkvittera beloppet, som sedan, *efter afdrag af ersättning för kostnader och besvär*, öfversändes till den lycklige utflyttade jordbrukaren. Att dessa afdrag alltid utgjort en stor procent af statsbidraget är säkert och att de ofta äfven uppgått till 20 à 30 kronor och äfven till ännu mera, torde icke förvåna, i betraktande af det myckna besvär, som ärendets skötsel kan hafva förorsakat.

Uppenbart torde sålunda vara, att bestämmelserna i denna del äro otillfredsställande och att föreskriften om understödsbeloppets utbekommande utan någon kostnad för jordägaren är en tom bokstaf.

Förhållandet är nu det, att en förrättningsman icke kan godkänna delägare vid en förrättning, utan att han legitimerar sig och styrker sin rätt till jorden. Den granskning, som vid en jorddelningsförrättning och före dess fastställelse sker, måste därför äfven anses betryggande för att bestämma, hvem som har rättighet att lyfta statsbidraget, och som Kungl. Maj:ts befallninghafvande af de handlingar, förrättningsmannen åligger öfversända, kan se, hvilka som vid förrättningen varit ägare eller innehafvare af de särskilda ägotterna, torde sökanden icke böra åläggas att uti berörda afseende vidtaga någon särskild åtgärd, utom i det fall, att förändring efter utflyttningshandlingarnas upprättande skett.

Någon höjning af anslaget torde icke behöfva göras nu, då de belopp, som komma att tagas i anspråk af detsamma, till följd af nu föreslagna ändringar, åtminstone icke under första åren, torde komma att blifva afsevärda. Skulle det sedermera visa sig, att utflyttningarna mera allmänt för framtiden komme att ske, är detta endast ägnadt att bereda tillfredsställelse. Någon tillförlitlig utredning angående kostnaderna för utflyttningar vid verkställda hemmansklyfningar läser i allt fall vara omöjlig att åstadkomma.

Med anledning af hvad sålunda anförts, få vi föreslå Riksdagen att i anledning af Kungl. Maj:ts ofvan omförmälda nådiga proposition för sin del antaga följande

Förslag

till förordning angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften eller förrättningar af laga skiftes egenskap.

§ 1.

Understöd till utflyttning i följd af laga skifte eller förrättning af laga skiftes egenskap må, efter det förrättningen blifvit fastställd, erhållas af allmänna medel utan återbetalningsskyldighet med belopp motsvarande hälften af den kostnad, hvartill utflyttningen blifvit i stadgad ordning af förrättningsmännen uppskattad och värderad.

2 §.

Landtmätare, som förrättat laga skifte eller förrättning af laga skiftes egenskap, åligger att inom en månad, efter det han återfått karta och handlingar med påskrift å den förra om fastställelse, till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända bestyrkta afskrifter af värderingsinstrument och likvid rörande utflyttningskostnaderna samt af beviset därom, att förrättningen blifvit fastställd.

§ 3.

Understöd af allmänna medel uppbäres och kvitteras af utflyttande delägare.

När utflyttande delägare vill lyfta understöd af allmänna medel, skall han därom hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande göra ansökning, hvarvid fogas dels bevis antingen af förrättningsmannen eller af de gode män, som undertecknat värderingsinstrumentet, öfver utflyttningskostnaderna, eller af tvenne andra trovärdiga personer därom, att åtgärder för den utflyttade ägolottens bebyggande utförts till dubbla värdet af det utflyttningsunderstöd, som begäres, dels ock, därest sökanden är

annan än den, som uti värderingsinstrumentet och likviden rörande utflyttningskostnaderna angifvits såsom ägare eller innehafvare af den utflyttade ägolotten, erforderligt bevis om sökandens behörighet att lyfta statsunderstödet.

Önskar ägare eller innehafvare af utflyttad ägolott att med bibehållen rätt till statsbidrag försälja ägolottens åbyggnader och i stället förse sin ägolott med nya åbyggnader, må dylik försäljning icke kunna ske till annan än ägare eller innehafvare af den ägolott, på hvars tilldelade ägoområde den utflyttade ägolottens åbyggnader äro belägna, under villkor desslikes, att sistberörda ägolott samma åbyggnader förutan i förhållande till ägolottens storlek och beskaffenhet icke kan anses vara fullständigt bebyggd. Lämna af förrättningsmannen till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända handlingar härom icke tillräckliga upplysningar, åligger sökanden att i erforderliga delar styrka förenämnda förhållanden.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande skall därefter enligt i § 1 stadgad grund bestämma understödets belopp samt därpå låta genom kronobetjäningen mot kvitto utan kostnad tillstålla jordägaren utanordnade medel.

§ 4.

Utflyttande delägare äger att tillgodonjuta en tjugondel af det på hans ägolott belöpande understöd såsom särskild vedergällning för olägenheter, besvär och omsorger, hvilka med utflyttningen äro förenade. Den öfriga delen af understödet tillgodokommer alla i utflyttningskostnaden deltagande delägare i skifteslaget på det sätt, att afräkning därför sker å hela den flyttningskostnad, som för den utflyttande i föreskrifven ordning blifvit bestämd, hvadan endast återstoden utgöres af delägarne.

Genom denna förordning upphäfves kungörelsen den 27 september 1861 angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften samt inom Stora Kopparbergs län verkställda storskiftesför rättningar, med däri genom kungörelse den 8 december 1876 gjorda ändringar, äfvensom kungörelsen den 1 oktober 1875 angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften i Gottlands län.

Denna förordning träder genast efter utfärdandet i kraft, men skall icke tillämpas beträffande redan afslutade laga skiften, såvidt ej med anledning af skiftets återförvisande till förrättningsmannen ny likvid af utflyttningskostnaderna erfordras.

Det utskott, till hvilket motionen varder remitterad, torde vidtaga de redaktionsändringar, som anses erforderliga.»

Förevarande proposition är föranledd af Riksdagens skrifvelse den 20 maj 1903, angående reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, däruti Riksdagen bland annat, med anledning af en inom Riksdagen väckt motion, anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes låta efter nödig utredning utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i 1 § af kungörelsen den 27 september 1861, angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften samt inom Stora Kopparbergs län verkställda storskiftesförrättningar, att beräkningsgrunderna för lämnande af utflyttningsbidrag utaf allmänna medel vid laga skifte måtte blifva lämpade efter rådande förhållanden. Det har emellertid syntts Kungl. Maj:t önskvärdt, att de uti berörda kungörelse innefattade stadganden för att komma i bättre öfverensstämmelse med gällande skiftesstadga och i större grad motsvara förhållandena underkastades en något mera genomgripande omarbetning, än som i Riksdagens ofvannämnda skrifvelse ifrågasatts. Omförmälda kungörelse med däri efter dess utfärdande vidtagna ändringar har därför ansetts böra upphävas och ersättas med en ny förordning i ämnet.

Den hufvudsakligaste förändringen, som denna förordning afser att åstadkomma, rör den i Riksdagens skrifvelse behandlade frågan om grunden för beräkningen af utflyttningsbidraget utaf allmänna medel vid laga skiften. Detta bidrag, som nu i regel utgår med bestämda belopp i visst förhållande till hemmantalet, skall enligt Kungl. Maj:ts förslag hädanefter — såsom i visst undantagsfall hittills skett — beräknas efter utflyttningskostnadens storlek, och bestämmas i förordningen bidraget till hälften af denna kostnad, sådan den blifvit enligt 97 § skiftesstadgan uppskattad och värderad.

Då mantalet numera till stor del förlorat sin betydelse samt fastigheter för jordbruksändamål i våra dagar ofta uppstå genom jordafsöndring, har utflyttningsbidrag ansetts böra, i motsats till hvad nu gäller, lämnas äfven till fastigheter af sistnämnda slag, då de enligt 83 § skiftesstadgan vid skifte flyttas till annan plats inom skifteslaget. Den nuvarande bestämmelsen, att utflyttningen skall afse särskildt bebyggt hemman, hemmansdel eller utjord, om den är för sig särskildt skattlagd och bebyggd, har därför uteslutits ur den nya förordningen.

Enligt 3 § 2 mom. skiftesstadgan får icke redan verkställd enskiftesdelning, som vunnit laga kraft, eller skifte, hvilket enligt särskild kungörelse blifvit såsom enskifte ansedt och fastställdt, eller laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, genom nytt skifte rubbas, utan så är, att alla, hvil-

kas rätt är af frågan beroende, därom åsämjas, och innehåller nu gällande författning i ämnet stadgande därom, att statsbidrag ej lämnas till utflytning, som afser ägoområde, hvilket förut undergått enskifte eller laga skifte eller ock storskifte jämlikt tredje punkten i kungörelsen den 18 februari 1859 om förändrade föreskrifter i afseende å besuttenhets- och skiftesväsendet i Stora Kopparbergs län. Den omständigheten, att hemman undergått storskifte jämlikt nyssnämnda kungörelse och således till väsentlig del med understöd af allmänna medel, har emellertid, vid det förhållande att storskiftena i Kopparbergs län i viss mån böra likställas med afvittringen i de norrländska länen, ansetts icke vara tillräckligt skäl att undandraga sådana hemman bidrag af statsmedel vid utflyttningar till följd af laga skiften. Likaså har Kungl. Maj:t ansett tillräcklig anledning ej heller finnas, hvarför icke staten bör lämna bidrag till utflyttningar likaväl vid sådant laga skifte, som enligt 3 § 2 mom. af skiftesstadgan i visst fall kan företagas till rubbning af förut verkställdt skifte, som vid laga skifte, som första gången öfvergår by eller hemman. De inskränkande bestämmelser i berörda hänseenden, som nu gällande författning innehåller, hafva därför i den nya förordningen uteslutits. Likaså hafva i denna förordning ej intagits några bestämmelser rörande understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af storskiftesförrättningar, som verkställts inom Stora Kopparbergs län, då, enligt meddelad upplysning från landtmäteristyrelsen, arbetena vid dessa storskiften blifvit fullbordade under år 1894.

Enligt nu gällande bestämmelser göres statsbidraget till utflytning vid laga skifte beroende däraf, att delägare i skiftet blifvit *ålagd* att utflytta sina åbyggnader och att utflytningen afser *alla* åbyggnaderna, men enligt den föreslagna nya förordningen skulle statsunderstöd komma att utgå, äfven om delägare i skiftet frivilligt åtagit sig att utflytta och äfven om utflytningen icke omfattade alla åbyggnader, utan endast en viss del af dem.

För närvarande tilldelas, enligt § 4 uti 1861 års kungörelse, en fjärdedel af statsbidraget den utflyttande såsom särskild vedergällning för de med utflytningen förenade besvär och omsorger. Denna andel har emellertid efter statsbidragets höjning till hälften af utflyttningskostnaden ansetts blifva för hög, och då samtliga skiftesdelägarne enligt 97 § skiftesstadgan bidraga till gäldande af nämnda kostnad, har det synts vara af vikt, att statsbidraget till allra största delen kommer skifteslagets samtliga delägare till godo. Den del af statsbidraget, som bör särskildt tillkomma

den utflyttande, har i öfverensstämmelse härmed och med ledning af hittills vunnit erfarenhet om utflyttningskostnadernas belopp ansetts lämpligen böra bestämmas till en tjugondel.

Dessa äro i hufvudsak de förändrade bestämmelser, som med den föreslagna nya förordningen åsyftas, och har utskottet i sak icke funnit något att erinra mot desamma.

Hvad härefter angår den i ämnet väckta motionen, afser densamma hufvudsakligen dels en utsträckning af den i förordningen medgifna rätten till understöd af allmänna medel vid utflyttningar, dels åstadkommande af en garanti för att sådant understöd kommer att för afsedt ändamål användas, dels ock en förenkling i tillvägagångssättet vid utbetalandet af statsunderstödet.

I förstnämnda hänseende hafva motionärerna påyrkat, att understöd af statsmedel må medgifvas till utflyttningar, som verkställas ej blott till följd af laga skiften, utan äfven på grund af andra förrättningar af laga skiftes egenskap, och hafva motionärerna härmed närmast åsyftat hemmansklyfningar, hvilka de i vissa fall ansett kunna i förevarande afseende jämföras med sådana laga skiften, som enligt 3 § 2 mom. skiftesstadgan kunna företagas till rubbning af förut verkställda skiften.

Utskottet vill visserligen icke förneka, att utflyttningar, som företagas i sammanhang med hemmansklyfningar, i en del fall kunna vara förtjänta af statens understöd, men å andra sidan torde dylika förrättningar, hvilka, i motsats mot hvad som gäller vid laga skifte, kunna verkställas å hemman, tillhörande en och samme ägare, i många fall icke äga det allmänna intresse, att därvid förekommande utflyttningar böra kunna påräkna understöd af staten, åtminstone icke i den omfattning, som med motionärernas förslag afses. Utan en föregående allsidig utredning af frågan torde det vara svårt att bedöma, i hvilken utsträckning statens bistånd uti ifrågavarande afseende skulle komma att tagas i anspråk, och då utskottet i frågans nuvarande skick icke kan öfverskåda de konsekvenser, som ett bifall till motionärernas förslag i denna del skulle komma att medföra, har utskottet icke ansett sig kunna förorda detsamma.

I § 2 af den föreslagna nya förordningen hafva motionärerna ifrågasatt den ändring, att landtmätare, som förrättat laga skifte, skall till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända icke blott, såsom nu finnes föreskrifvet, bestyrkt afskrift af instrumentet öfver likviden af utflyttningskostnaderna, utan äfven bestyrkt afskrift af det öfver värderingen af ut-

flyttningskostnaderna upprättade instrument. Då det för Kungl. Maj:ts befallningshafvande kan vara af betydelse att äga tillgång till jämväl sistnämnda handling vid bestämmande af understödets belopp, har utskottet ansett sig böra tillstyrka en förändring af paragrafen i öfverensstämmelse med hvad sålunda föreslagits.

Hvad åter i öfrigt angår frågan om en säkrare garanti för att ifrågasvarande statsunderstöd kommer att användas för det därmed afsedda ändamålet, hafva motionärerna i detta hänseende hemställt, att statsbidragets lyftning skulle göras beroende af verkställdt arbete för ägolottens i fråga bebyggande till värde, motsvarande statsbidragets dubbla belopp; i sammanhang hvarmed de föreslagit, förutom nyssberörda föreskrift rörande insändande af afskrift af värderingsinstrumentet, att vid ansökning om lyftande af statsbidrag skulle bifogas bevis af förrättningsmannen eller af de gode män, som undertecknat värderingsinstrumentet, eller af två andra trovärdiga personer därom, att åtgärder för den utflyttade ägolottens bebyggande utförts till dubbla värdet af det utflyttningsunderstöd som begäres. Dessa bestämmelser skulle säkerligen komma att i tillämpningen kännas ganska betungande för skiftesdelägarne såväl i anseende till det uppskof med utfående af statsbidraget, som däraf måste följa, som de kostnader, den föreslagna proceduren därför otvifvelaktigt komme att medföra. Och utskottet har ej heller funnit det ådagalagdt, att något verkligt behof förefinnes, som kan göra dylika skärpta bestämmelser för statsbidragets tillgodonjutande erforderliga. Statens intresse vid lämnande af sådant bidrag, underlättande af jordens skiftande i för dess rationella brukning lämpliga ägoområden, torde ock bäst främjas genom att i detta afseende icke gå ifrån hvad hittills varit gällande. Utskottet afstyrker på grund häraf motionen äfven i denna del. Någon särskild bestämmelse med afseende på det fall, som beröres i 3 § tredje stycket af motionärernas förslag, lärer då ej heller böra meddelas.

För närvarande gäller såsom villkor för att en utflyttande delägare i laga skifte skall få lyfta utflyttningsunderstöd af allmänna medel, att han vid ansökningen om dess lyftande fogar bevis af häradsskrifvaren i orten, att han innehar den ägolott, för hvilken utflyttningsunderstöd begäres. Den uppställda fordran på sådant bevis från häradsskrifvaren anse motionärerna onödigtvis försvåra och fördröja understödets utbekommande. Enligt deras förmenande skulle Kungl. Maj:ts befallningshafvande kunna af de handlingar, förrättningsmannen har att öfversända, se, hvilka som vid förrättningen varit ägare eller innehafvare af de särskilda ägotterna.

Till förenkling af det nuvarande sättet för statsunderstödet utbekommande ifrågasätta motionärerna därför, att den, som söker utfå sådant understöd, icke bör åläggas att styrka sin behörighet uti ifrågavarande afseende, utom för det fall, att förändring skett i äganderätten efter förrättningshandlingarnas upprättande.

Detta motionärernas förslag kan utskottet icke heller tillstyrka. Då delägare i laga skifte icke äro ovillkorligen skyldiga att inför förrättningsmannen styrka åtkomsten till de ägoområden, för hvilka de i skiftet deltaga, samt de till Konungens befallningshafvande insända förrättningshandlingarna således icke kunna gifva någon säker ledning till bedömande af hvem som rätteligen äger uppbära visst utflyttningsbidrag, bör enligt utskottets åsikt den nuvarande fordran på företeende af bevis från härads-skrifvaren för statsbidragets utfående icke eftergifvas.

De jämkningar i lagtexten, som motionärernas förslag i öfrigt innehåller, har utskottet icke kunnat förorda; och har utskottet, utöfver hvad ofvan anmärkts, icke funnit något att erinra mot den föreslagna nya förordningens affattning.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

1:o) att Riksdagen, under förklaring att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändradt skick bifallas, måtte, i anledning af propositionen samt herrar Hammarskjölds och Wiklunds motion, för sin del antaga följande förslag till

Förordning angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften.

§ 1.

Understöd till utflyttning i följd af laga skifte må, efter det skiftet blifvit fastställdt, erhållas af allmänna medel utan återbetalningsskyldighet med belopp, motsvarande hälften af den kostnad, hvartill utflyttningen blifvit enligt 97 § skiftesstadgan uppskattad och värderad.

§ 2.

Landtmätare, som förrättat laga skifte, åligger att inom en månad, efter det han återfått skifteskarta och handlingar, med påskrift å den förra om fastställelse, till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända bestyrkta afskrifter af *instrument öfver värderingen och likviden af utflyttningskostnaderna samt af beviset därom*, att skiftet blifvit fastställt.

§ 3.

Understöd af allmänna medel uppbäres och kvitteras af utflyttande delägare.

När utflyttande delägare vill lyfta utflyttningsunderstöd af allmänna medel, skall han därom hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande göra ansökning, hvarvid fogas bevis af häradsskrifvaren i orten, att sökanden innehar den ägolott, för hvilken utflyttningsunderstöd begäres. Kungl. Maj:ts befallningshafvande skall därefter enligt den i § 1 stadgade grund bestämma understödets belopp och låta utbetala detsamma utan någon kostnad för jordägaren.

§ 4.

Utflyttande delägare äger att tillgodonjuta en tjugondel af det på hans ägolott belöpande understöd såsom särskild vedergällning för den tunga, det besvär och de omsorger, hvilka med utflyttningen äro förenade. Den öfriga delen af understödet tillgodokommer alla i utflyttningskostnaden deltagande delägare i skifteslaget, på det sätt, att afräkning därför sker å hela den flyttningskostnad, som för den utflyttande enligt 97 § skiftesstadgan blifvit bestämd, hvadan endast återstoden utgöres af delägarne.

Genom denna förordning upphäffvas kungörelsen den 27 september 1861 angående understöd af all-

männa medel till utflyttningar i följd af laga skiften samt inom Stora Kopparbergs län verkställda storskiftesförrättningar, med däri genom kungörelse den 8 december 1876 gjorda ändringar, äfvensom kungörelsen den 1 oktober 1875 angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften i Gottlands län.

Denna förordning träder genast efter utfärdandet i kraft, men skall icke tillämpas beträffande redan avslutade laga skiften, såvidt ej med anledning af skiftets återförvisande till förrättningsmannen ny likvid af utflyttningkostnaderna erfordras.

2:o) att vid bifall till hvad under mom. 1:o föreslagits herrar Hammarskjölds och Wiklunds motion må anses besvarad.

Stockholm den 18 maj 1906.

På det sammansatta utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.
